

อุทยานการเรียนรู้

วังสวนบ้านแก้ว

Wang Suan Ban Kaew Learning Park

การพัฒนาศาถาบันสู่สถาบันเรียนรู้

ชุมชนปัญญาแห่งภูมิภาคตะวันออกและอาเซียน

สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

คำนำ

สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน มีวิสัยทัศน์ในการสร้างแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ในปีงบประมาณ ๒๕๕๘ จึงได้จัดทำหนังสืออุทยานการเรียนรู้ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนนักศึกษาและประชาชนผู้สนใจเข้ามาศึกษาแหล่งเรียนรู้ด้วยรูปแบบต่างๆในวังสวนบ้านแก้ว อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่อยู่ในความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

แหล่งเรียนรู้ต่างๆในวังสวนบ้านแก้วเกิดขึ้นได้นั้นมาจากความร่วมมือร่วมใจของบุคคลหลายฝ่ายทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ที่ถือเป็นภาระช่วยกันรับผิดชอบผลักดันให้เกิดกิจกรรมขึ้นในวังสวนบ้านแก้ว กิจกรรมดังกล่าวยังคงต้องได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องตามความต้องการของสังคม สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน จึงได้จัดทำเอกสารรวบรวมผลการดำเนินงานสร้างแหล่งเรียนรู้เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเผยแพร่ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาและส่งเสริมการดำเนินกิจกรรม ให้เป็นที่ยอมรับของสังคมอย่างต่อเนื่องไป

สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน

สารบัญ

เนื้อเรื่อง

หน้า

ประวัตินมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน
วังสวนบ้านแก้ว

อุทยานการเรียนรู้มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
แผนที่แหล่งเรียนรู้ วังสวนบ้านแก้ว

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑ พิพิธภัณฑ์สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗

แหล่งเรียนรู้ที่ ๒ พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดจันทบุรี

แหล่งเรียนรู้ที่ ๓ อุทยานการเรียนรู้ พันธุ์กนก

แหล่งเรียนรู้ที่ ๔ อุทยานการเรียนรู้ธรรมชาติป่าอนุรักษ์ของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี

แหล่งเรียนรู้ที่ ๕ อุทยานการเรียนรู้นาข้าว

แหล่งเรียนรู้ที่ ๖ อุทยานการเรียนรู้ชาติพันธุ์ ชอง

แหล่งเรียนรู้ที่ ๗ อุทยานการเรียนรู้อาเซียนศึกษาเชิงศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

แหล่งเรียนรู้ที่ ๘ อุทยานการเรียนรู้สมุนไพรไทย วังสวนบ้านแก้ว

แหล่งเรียนรู้ที่ ๙ อุทยานการเรียนรู้พรรณไม้สมเด็จพระเจ้า

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๐ อุทยานการเรียนรู้เส้นทางธรรมชาติสวนสมเด็จพระเจ้า

ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว วังสวนบ้านแก้ว

ศูนย์ศิลปาชีพวังสวนบ้านแก้วและของที่ระลึก

เรือนฟ้า - กาแฟสด

ภาคผนวก

- รวมภาพกิจกรรมผู้เข้าชมแหล่งเรียนรู้วังสวนบ้านแก้ว

วังสวนบ้านแก้ว

ด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีทรงมีพระราชประสงค์ที่จะประทับในต่างจังหวัด ด้วยโปรดธรรมชาติและการทำสวน จึงมีพระดำริที่จะหาที่ดินเพื่อสร้างพระตำหนักที่ประทับสำหรับพักผ่อนพระราชอิริยาบถและทรงเยี่ยมราษฎรในจังหวัดนั้น ในการหาที่ดินในต่างจังหวัดนั้น ทรงมีพระราชดำริหาที่ไว้ ๒ แห่ง คือที่จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดจันทบุรี แต่ในที่สุดแล้วทรงสนพระราชหฤทัยจังหวัดจันทบุรี เพราะระยะทางใกล้กว่าและสามารถเสด็จพระราชดำเนินเข้ากรุงเทพฯ ได้ภายในวันเดียวจึงโปรดเกล้าฯ ให้พลตรีหม่อมทวีวงศ์ ถวัลยศักดิ์ เลขานุการสำนักพระราชวัง เสาะหาที่ดินในจังหวัดจันทบุรีและได้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรที่ดิน ซึ่งในระยะนั้นเส้นทางคมนาคมยังไม่สะดวก ต้องเสด็จฯไปตามถนนที่ยังไม่ได้ลาดยางเป็นหลุมบ่อ เต็มไปด้วยฝุ่นละออง รถพระที่นั่งกระแทกกระเทือนไปตลอดทางในที่สุดทรงพบที่ที่ต้องพระราชหฤทัยตรงทางแยกเข้าตัวเมืองจันทบุรี ด้วยทรงเห็นว่าเป็นสถานที่ซึ่งมีธรรมชาติงดงาม เงียบสงบ ตรงกับพระราชอัธยาศัยของพระองค์ รวมเนื้อที่ ๖๘๗ ไร่ และพระราชทานนามสถานที่แห่งนี้ตามชื่อคลองว่า “สวนบ้านแก้ว”

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เป็นสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่เลขที่ 41 หมู่ที่ 5 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ประกาศจัดตั้งครั้งแรกเป็น “วิทยาลัยครูจันทบุรี” เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2515 ณ บริเวณวังสวนบ้านแก้ว อันเคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ 7 ซึ่งพระราชทานให้กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งเป็นวิทยาลัยครูจันทบุรี และได้รับพระราชทาน ตราศักรัตนเดชน์ ซึ่งเป็นตราประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นตราประจำวิทยาลัย

ต่อมาเมื่อ เดือนมีนาคม 2528 ได้รับพระบรมราชานุญาตให้อัญเชิญพระนามาภิไธยของ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี เป็นนามของวิทยาลัย ว่า “วิทยาลัยรำไพพรรณี” เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2533 สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้พระราชทานคตินิยมประจำวิทยาลัย รำไพพรรณีว่า “ปณฺธิโต นิปฺถนํ สฺวิเชติ” แปลว่า “บัณฑิตย่อมฉลาดจัดการ” เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2536 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ได้พระราชทานชื่อให้เป็น “สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี” เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2547 ได้เปลี่ยนเป็น “**มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี**” ตามประกาศพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน

ในสมัยมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ยังเป็นวิทยาลัยครูจันทบุรีอยู่นั้น ได้ดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมสู่ชุมชนในฐานะที่เป็นหน่วยประเคราะห์ทางวัฒนธรรมของคณะกรรมการวัฒนธรรมกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีนายสมนึก บุญจิต หัวหน้าคณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เป็นหัวหน้าหน่วย ต่อมาหน่วยประเคราะห์ทางวัฒนธรรม ได้ขยายงานใหญ่ขึ้นศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี โดยมีอธิการบดีของวิทยาลัยครูเป็นประธานศูนย์วัฒนธรรม โดยตำแหน่ง มีการดำเนินงานในรูปของคณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน มีศึกษาธิการจังหวัดและประธานศูนย์วัฒนธรรมเป็นรองประธาน คณะกรรมการประกอบด้วยบุคคลผู้เป็นหัวหน้าหน่วยงานในจังหวัดและผู้ทรงคุณวุฒิรวม ๓๐ คน รวมทั้งเลขานุการ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด (หัวหน้าศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของวิทยาลัย) เป็นกรรมการ

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ วิทยาลัยครูได้เปลี่ยนชื่อเป็นวิทยาลัยรำไพพรรณี ตามพระนามสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พร้อมกับจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมขึ้นในวิทยาลัย

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี ได้เปลี่ยนฐานะเป็นมหาวิทยาลัยมีการกำหนดหน่วยงานใหม่จากศูนย์ศิลปวัฒนธรรมเป็น “สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน” นอกเหนือจากภารกิจด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ยังรับผิดชอบดูแลสถานที่อันทรงคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ คือ วังสวนบ้านแก้ว ซึ่งเป็นที่ประทับของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๗ ประกอบด้วยพระตำหนักเทา พระตำหนักแดง พระตำหนักน้อย เรือนท่านเป้ง เรือนเขียว เรือนเทา และเรือนแดง สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนได้ย้ายสถานที่ทำการจากสำนักงานอธิการบดี มาประจำอยู่ที่เรือนเขียว

จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๕๒ มหาวิทยาลัยได้มอบอาคารใหม่ ซึ่งอยู่บริเวณเขตพระราชฐานให้เป็นที่ตั้งสำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน จึงได้ย้ายสำนักงานมาประจำการอย่างถาวรจนถึงปัจจุบันเพื่อบริหารงานและให้บริการติดต่อสอบถามข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นและให้บริการแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยววังสวนบ้านแก้ว สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน รับผิดชอบดูแลบริเวณวังสวนบ้านแก้ว

อุทยานการเรียนรู้มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Rambhai barni Rajabhat University Knowledge Park: RURB. Park

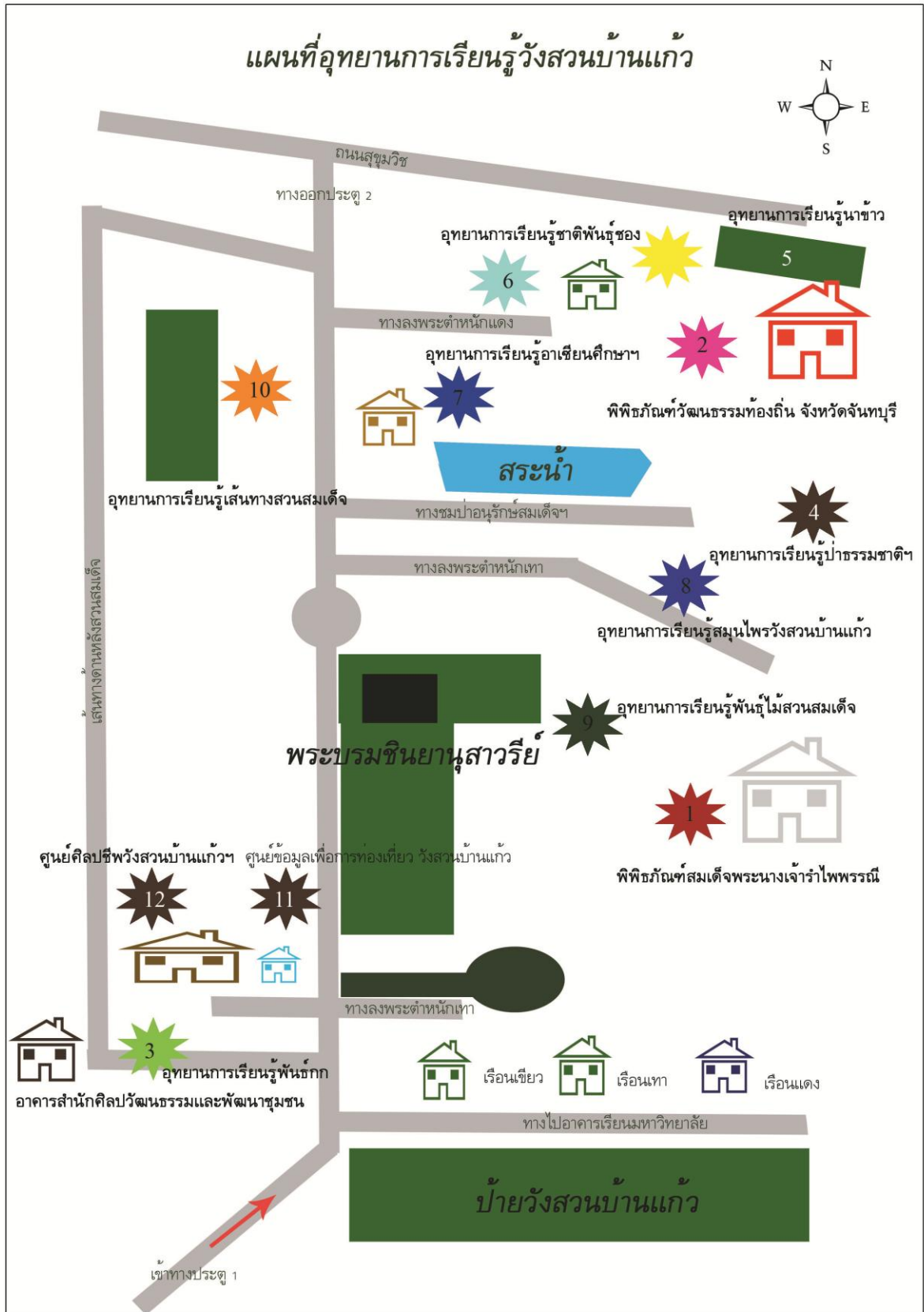
ความเป็นมา

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. ๒๕๔๗ กำหนดให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน ฟื้นฟูพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยา เพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมี วัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน วิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอด และพัฒนาเทคโนโลยี ทุนบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู

ดังนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จึงดำเนินการจัดตั้งอุทยานการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เพื่อเป็นอุทยานการเรียนรู้ที่หลากหลาย ประกอบด้วย การเรียนรู้ที่เป็น วิชาการที่มีสาระบันเทิง มีความเคลื่อนไหวของกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและต่อเนื่อง เพื่อบูรณา การกับการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยฯ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่มีบรรยากาศสร้างสรรค์ ทันสมัย สะดวกในการเข้าถึง และใช้บริการ ของชุมชน
๒. เพื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น รวบรวมองค์ความรู้ทางวัฒนธรรม
๓. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่สามารถสืบค้นได้โดยง่าย
๔. เพื่อเป็นแหล่งบูรณาการ การเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องของมหาวิทยาลัยฯ ในอนาคต
๕. เพื่อปลูกฝังนิสัย ด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเข้าร่วมกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลาย

วังสวนบ้านแก้ว

พระตำหนักใหญ่ (ตำหนักเทา)

เป็นอาคารชั้นครึ่ง ครึ่งตึกครึ่งไม้แบบยุโรปทาสีเทา สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ได้โปรดเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้าสมัยเฉลิม กฤดากร ทรงออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง ใช้เวลาก่อสร้างประมาณ ๒ ปี ส่วนที่เป็นไม้ใช้ไม้สักจากสวนสวนพระองค์ที่เชียงใหม่ ส่วนอิฐนั้นโปรดให้คนงานเผาขึ้นเองในวังสวนบ้านแก้ว สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ทรงใช้เป็นที่พักและรับรองแขก

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ได้ดูแลรักษาให้มีสภาพคงเดิม มีการซ่อมแซม หลังคาและทาสีใหม่จัดเป็นพิพิธภัณฑ์จัดแสดงของใช้ส่วนพระองค์ของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีที่นำมาจากวังศุโขทัย

เดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ณ วังสวนบ้านแก้ว และทรงปลูกต้นจำปีกับเงาะเป็นที่ระลึก ณ บริเวณหลังพระตำหนักใหญ่ ซึ่งต้นไม้ทั้งสองต้น มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีได้ดูแลรักษาเป็นอย่างดี

เรือนเทาเรือนเทา

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพระตำหนักใหญ่ เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว ทาด้วยสีเทาทั้งหลัง ยกใต้ถุนสูงจากพื้นประมาณ ๕๐ เซนติเมตร หลังคามุงกระเบื้องลอนคูมีทางขึ้นลง ๒ ทางคือ บันไดทางด้าน ทิศใต้ กับทิศเหนือ

ในอดีตเรือนเทาเคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ในระหว่างที่กำลังก่อสร้างพระตำหนักใหญ่ (ตำหนักเทา)

เรือนเขียว

เรือนเขียวตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของพระตำหนักใหญ่ อยู่ห่างจากพระตำหนักใหญ่ประมาณ ๒๐๐ เมตร เรือนเขียวเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวทาสีเขียวทั้งหลัง ยกใต้ถุนสูงจากพื้นประมาณ ๕๐ เซนติเมตร มีระเบียงหน้าบ้าน หลังคามุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ มีทางขึ้นลง ได้ ๒ ทาง คือบันไดทางด้านทิศใต้และบันไดทางด้านทิศเหนือของบ้าน ภายในตัวบ้าน แบ่งออกเป็น ๓ ห้อง และห้องน้ำ ๑ ห้อง

ในอดีตเป็นบ้านพักของราชเลขาธุการและครองราชย์เลขาธุการ

เรือนแดง

เรือนแดงตั้งอยู่ทางทิศใต้ของพระตำหนักใหญ่ห่างกันประมาณ ๒๐๐ เมตร เรือนแดงเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวทาสีแดงทั้งหลัง ยกใต้ถุนสูงจากพื้นประมาณ ๕๐ เซนติเมตร หลังคามุงด้วยกระเบื้องลอนคู่ มีบันไดขึ้นลง ๒ ทาง คือ บันไดทางด้านทิศใต้และบันได ทางด้านทิศเหนือ รูปร่างตัวบ้านมีลักษณะเหมือนกับเรือนเทา แตกต่างกันเพียงสีบ้านเท่านั้น

ในอดีต เรือนแดงเป็นบ้านพักของข้าหลวงที่ตามเสด็จสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี มาจากกรุงเทพฯ

ศาลากลมหรือซุ้มดอกเห็ด

ตั้งอยู่ในบริเวณระหว่างด้านหลังของพระตำหนักใหญ่และห้องเครื่อง เป็นศาลาทรงกลมรูปดอกเห็ดมีทางเข้าออกได้ ๒ ทางคือ ทางด้านเหนือและทิศตะวันตก เทพื้นปูนรูปวงกลม ทาสีแดง สูงจากพื้นปกติประมาณ ๑๐ เซนติเมตร ผนังโดยรอบเว้นทางเข้าออกตีกันด้วยไม้สูงประมาณ ๕๐ เซนติเมตร ส่วนด้านหลังฝั่งตรงข้ามกับทางเข้าด้านทิศเหนือ ติฝาดผนังไม้กันเป็นแผงสูงถึงหลังคา

ในอดีต สมเด็จพระเจ้าทรงใช้เป็นที่พักเสวยพระสุธารสา ทางมหาวิทยาลัยได้ดำเนินปรับปรุงซ่อมแซมตามรูปแบบเดิมมาหลายครั้งแล้ว

สวนส่วนพระองค์ (สวนดอกไม้)

ตั้งอยู่ด้านตะวันออกของพระตำหนักใหญ่ลักษณะเป็นสวนดอกไม้เมืองหนาว มีสระเลี้ยงเต่าเลี้ยงปลา สระน้ำสร้างเป็นแนวลดหลั่นกันลงมาเพื่อให้หน้าไหลเวียนจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำเป็นสถานที่พักผ่อนพระราชหฤทัยของสมเด็จพระเจ้า

ปัจจุบันสภาพคงเดิมมีการนำเอาดอกไม้มาปลูกทดแทนส่วนที่ตายไปและมีคนงานมาทำนุบำรุงสวนเป็นประจำทำให้สวนดูสะอาดตาและสวยงามดังเดิม ส่วนสระเลี้ยงเต่า เลี้ยงปลา ยังคงสภาพเดิมไม่มีการกักน้ำไว้

สระเลี้ยงปลา

อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของพระตำหนักใหญ่ และเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่บริเวณสวนไม้ดอกไม้ประดับ สระแห่งนี้เป็นสระที่มีความลึกมากกว่าสระอื่น ๆ ในบริเวณเดียวกัน โดยสระทางตอนบนเลี้ยงปลาหมอ สระตอนล่างเลี้ยงปลาช่อน ปัจจุบันสถานที่แห่งนี้ได้ถูกยกเลิกการทำประโยชน์เช่นก่อน คงปล่อยให้ทิ้งร้างไว้

สระตุ๊กตา

สระตุ๊กตาดั้งตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าเืองกับพระตำหนักใหญ่ ลักษณะการก่อสร้างด้วยอิฐบริเวณตัวขอบบนสระ มีทางเดินรอบขอบสระและบริเวณใกล้เคียงติดต่อกัน มีการปูพื้น เป็นทางเดิน ภายในตัวสระด้านล่างตัวสระฉาบด้วยปูน ในสระเดิมที่มีตุ๊กตารูปผู้หญิงตั้งอยู่ บริเวณกลางสระ

ปัจจุบันสภาพของตัวสระคงเดิม ตัวตุ๊กตาได้สูญหายไป

ซุ้มพวงหยก

ตั้งอยู่เยื้องกับพระตำหนักใหญ่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ภายในสวน ส่วนพระองค์ของ สมเด็จพระเจ้า

ลักษณะการก่อสร้าง เป็นร้านที่มีต้นเสา ๘ ต้น ส่วนด้านบนตีไม้ระแนงกันเป็นแผงเพื่อให้ต้นพวงหยก ใต้ขึ้น และสามารถใช้เป็นที่พักบังแดดได้

ปัจจุบันมีการซ่อมแซม ปรับปรุงให้มีสภาพคงเดิมและดูแลรักษาไว้ แต่เหลือเพียงสภาพไม้เท่านั้น

ศาลพระภูมิ

ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระตำหนักใหญ่ ห่างประมาณ ๑๐๐ เมตร ศาลหลังนี้เป็น ศาลเสาเดียว ตั้งอยู่บนแท่นปูน รูปแบบเหมือนกับศาลพระภูมิโดยทั่วไป หันหน้าเข้าหาพระตำหนักใหญ่ และ กึ่งกลางเสาด้านหน้ามีแผ่นป้ายสำริดรูปสี่เหลี่ยมกว้าง ๔ นิ้ว ยาว ๖ นิ้ว จารึกดวงพระราชสมภพของสมเด็จพระ ผนึกอยู่ บริเวณรอบ ๆ ศาล ได้นำต้นไม้ขนาดเล็กมาปลูกโดยรอบ ศาลพระภูมินี้เป็นศาลประจำพระตำหนัก ใหญ่

บ้านพักคนดูแลต้นไม้

จากการสัมภาษณ์นายบุญมี นักเสียง ทราบว่าเป็นบ้านพักของนายบุญมา คนสวนดูแลต้นไม้ภายในสวนส่วนพระองค์ ลักษณะเป็นเรือนไม้ชั้นเดียว หลังคามุงกระเบื้อง อยู่ติดกับสวนส่วนพระองค์ด้านทิศเหนือ ปัจจุบันถูกปล่อยทิ้งไว้ สภาพไม่สมบูรณ์นัก

ห้องเก็บยาฆ่าแมลง

อยู่ทางด้านทิศเหนือของสวนส่วนพระองค์เป็นเรือนชั้นเดียว ก่อด้วยอิฐ หลังคา มุงกระเบื้อง ใช้เป็นสถานที่เก็บยาฆ่าแมลงและยาปราบศัตรูพืช ปัจจุบันถูกปล่อยให้รกร้าง ว่างเปล่า ไม่มีการดูแล สภาพค่อนข้างสมบูรณ์

ห้องเครื่องสูบน้ำ

ตั้งอยู่นอกกำแพงด้านทิศตะวันออกของสวนส่วนพระองค์ เป็นอาคารไม้ ก่อด้วยอิฐไม่ถือปูน หลังคามุงกระเบื้อง ภายในแบ่งออกเป็น ๒ ห้อง คือ

๑. ห้องติดตั้งเครื่องสูบน้ำจำนวน ๒ เครื่อง ซึ่งสูบน้ำจากสระน้ำบริเวณคณะเกษตรฯ เพื่อนำมารดต้นไม้ในเรือนเพาะชำและแปลงผักที่สมเด็จฯ ทรงปลูกเช่น แตง บวบ ตลอดจนดอกไม้ ในบริเวณเดียวกัน ปัจจุบันเหลือเพียงแท่นปูนสำหรับติดตั้งตัวเครื่องสูบน้ำ

ปัจจุบันห้องเครื่องสูบน้ำแห่งนี้ ตัวอาคารได้รับการซ่อมแซมจนมีสภาพสมบูรณ์

๒. ห้องสุขา

เรือนเลี้ยงไก่ (ภายในสวนส่วนพระองค์)

การจัดสร้างตัวเรือน อยู่บริเวณแนวขนานกับรั้วที่กั้นล้อมรอบจุดสร้างเรือน

จุดที่ ๑ ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพระตำหนักใหญ่ ลักษณะการก่อสร้างก่อด้วยอิฐแดง แบ่งห้องออกเป็น ๖ ห้องเล็ก ๆ ภายในเรือนเลี้ยงไก่ แบ่งออกเป็นด้านในและ ด้านนอก สร้างช่องลมตีเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ใส่ตะแกรงด้านล่าง และด้านบนของตัวเรือน หลังคามุงด้วยสังกะสี ประตูทางเข้าจัดทำไว้ เป็นห้องของทางเข้าแต่ละห้อง ประโยชน์ใช้สอย ใช้เลี้ยงไก่

ปัจจุบันได้มีการปรับปรุงซ่อมแซมให้คงสภาพเดิม

จุดที่ ๒ ตั้งอยู่ทางเหนือ ลักษณะการก่อสร้างของตัวเรือนตีเป็นโครงไม้เป็นช่อง ๆ รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ทำประตูทางเข้าออกอยู่ทางด้านซ้ายมือ หลังคามุงสังกะสี ๒ ชั้น ลดหลั่น ลาดเอียงลงมา ด้านข้างตีหน้าต่างเป็นช่อง ๆ คู่กัน ใต้ตะแกรงและกระดาดเยื่อสีน้ำตาลบริเวณรอบช่วงล่างของตัวเรือนตีเป็นช่องลม เปิดเผยอไม้ด้านใน ลักษณะการแบ่งห้องภายใน เป็น ๒ ห้องใหญ่ ใช้อิฐแดงกันและก่อเป็นตัวเรือนประกอบกันไป

จุดที่ ๓ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ หันหน้าตัวเรือนเข้าภายในสวนส่วนพระองค์ จัดสร้างเป็น ตัวเรือ ๓ ห้องใหญ่ ๆ ทำช่องลมและหน้าต่างไปทางด้านนอกของรั้ว ซึ่งมองจากภายนอก จะมองเห็นด้านหลังตัวอาคาร

ภายในตัวอาคาร มีการเปลี่ยนแปลงพื้นและบริเวณรอบด้านมีการทำแปลงปลูกผัก ด้านในของเสาไก่อหลังนี้มีเครื่องอุปโภคบริโภคที่ไก่อพักไข่ออกเป็นตัว ด้านหน้าเสาไก่อมีต้นมะปรางและมะปริง

บ่อชำระล้าง

บ่อนี้ตั้งอยู่ด้านหน้าเรือนเลี้ยงไก่จุดที่ ๒ เป็นบ่อที่มี ๒ ลักษณะ คือ มีรูปทรงกลมและรูปสี่เหลี่ยมมีลักษณะลดหลั่นกันลงมาเป็น ๓ ช่วง ซึ่งมีไว้สำหรับใส่น้ำยาฆ่าเชื้อโรคและ น้ำสะอาด เพื่อให้คนที่เข้าไปในโรงเลี้ยงไก่ใช้ชำระล้างมือและเท้าให้สะอาดก่อนที่จะเข้าไป

เรือนฟักไข่

ตั้งอยู่ในสวนส่วนพระองค์ ด้านกำแพงทิศตะวันออกเป็นโรงเรือนขนาดเล็กประมาณ ๒ เมตร สร้างจากอิฐแดงไม่ถือปูน มีประตูทางเข้าอยู่ทางทิศตะวันตก ทางด้านนอกของประตู เทพื้นปูนกว้าง ๒๐ ซม ยาว ๕๐ ซม. ด้านซ้ายของลานปูนก่ออิฐยกเป็นขอบขึ้นมา ส่วนทางด้านขวาไม่ปรากฏ เข้าใจว่าได้ชำรุดไป เรือนหลังนี้สร้างขึ้นไว้สำหรับฟักไข่เป็ด ไข่ไก่ ของวังสวนบ้านแก้ว

สภาพปัจจุบันเหลือเพียงตัวอาคารที่เป็นตัวเรือนก่อด้วยอิฐ และลานปูนด้านนอก

อ่างรับน้ำ (ในสวนส่วนพระองค์)

ตั้งอยู่ในสวนส่วนพระองค์ ทางด้านทิศตะวันออกใกล้กับสถานที่เลี้ยงนกหงส์หยก เป็นอ่างสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดประมาณ กว้าง ๕๐ ซม. ยาว ๑๐๐ ซม. โดยก่ออิฐถือปูนสูงประมาณ ๕๐ ซม. และด้านในฉาบปูนลึกลงประมาณ ๓๐ ซม. บริเวณด้านข้างมีก๊อกน้ำ ส่วนด้านตรงข้ามกับก๊อกน้ำมีรางน้ำขนาดเล็ก ซึ่งเป็นรางรองรับน้ำที่ล้นจากอ่างรับน้ำขนาดใหญ่ ส่วนบริเวณรอบอ่างมีลานปูนโล่ง ๆ และมีขอบผนัง ๑ ด้าน ซึ่งก่ออิฐถือปูนสูงประมาณ ๒๐ ซม. มีเสาไม้ ๔ ต้น หลังคาทรงจั่วทำจากสังกะสี อ่างรับน้ำนี้ใช้เป็นอ่างเก็บน้ำสำหรับนำไปใช้ประโยชน์ต่าง ๆ

ปัจจุบันอ่างรับน้ำนี้เหลือเพียงอ่างเท่านั้น ส่วนหลังคาได้สูญไป จนหมดสิ้นแล้ว

พระตำหนักดอนแค (ตำหนักแดง)

ชื่อตำหนักดอนแคมีที่มาจากบริเวณหน้าตำหนักปลูกต้นแคฝรั่งไว้มาก จึงได้ชื่อว่า “ดอนแค” มีแบบแปลนและบ้านคล้ายกับพระตำหนักใหญ่ ต่างกันที่ตำหนักดอนแค เป็นบ้านสองชั้น แต่พระตำหนักใหญ่เป็นบ้านชั้นครึ่ง และครึ่งตึกครึ่งไม้

ตำหนักดอนแคนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเป็นที่ประทับสำหรับเจ้านาย ชั้นผู้ใหญ่และราชเลขาการส่วนพระองค์ เป็นอาคารแบบยุโรปสร้างด้วยไม้สักทาสีแดง ออกแบบโดยหม่อมเจ้ากรวิกจักรพันธ์ มีสระน้ำขนาดใหญ่อยู่ด้านหลังตำหนักห้องชั้นบนเป็นห้องนอนของ ม.ร.ว.สมัครสมาน กฤดากร ห้องชั้นล่างเป็นห้องบรรทมของหม่อมเจ้าหญิง ผ่องแผ้วสมณิ จักรพันธ์

ภายในตำหนักดอนแค ประกอบด้วย

1. ห้องน้ำสำหรับคนภายนอกไว้ใช้ ลักษณะเป็นห้องน้ำขนาดเล็ก ปูพื้นด้วยกระเบื้องสีขาว ปัจจุบันห้องน้ำนี้ใช้เป็นที่เก็บโอ่งน้ำ ซึ่งอยู่ทางด้านขวามือของประตูทางเข้า

2. ห้องเครื่องเข้าออกได้ ๒ ทาง คือทางด้านข้างห้องน้ำ และมีบันไดทางเข้าออกสู่ตำหนักทางด้านขวามือ ภายในประกอบด้วย เตาอบขนม ตู้เก็บของซึ่งตรึงติดกับพื้น เคลื่อนย้ายไม่ได้

๓. ห้องโถงเมื่อผ่านประตูทางเข้า เข้าไปจะพบห้องโถงมีไว้สำหรับรับรองแขก ลักษณะของห้องโถงจะจัดเหมือนกับห้องโถงของพระตำหนักใหญ่ เมื่อสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ท่านประทับอยู่ ปัจจุบันห้องโถงใช้เป็นพิพิธภัณฑ์ แสดงโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์

๔. ห้องม.ร.ว.สมัครสมาน กฤดากร ผ่านห้องโถงทางซ้ายมือ มีบันไดขึ้นไปสู่ห้อง ม.ร.ว.สมัครสมาน กฤดากร เป็นห้องที่ทาสีขาว มีหน้าต่างโดยรอบ ระเบียงด้านหน้าห้อง เป็นระเบียงไม้ โดยปลูกต้นพวงหยก และมีห้องน้ำอยู่ติดกับห้องนอน โดยห้องน้ำมีประตูเปิด ใช้ออก ๒ ด้าน คือ จากห้องนอนด้านหนึ่งและด้านนอกห้องหนึ่ง

ปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑ์ จัดแสดงเกี่ยวกับเรื่องการทอเสื่อ และทางด้านหน้าของห้องนอน มีตู้จัดแสดงพิพิธภัณฑ์จากเสื่อ ส่วนทางด้านฝาผนังห้องจัดแสดงเรื่องพระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มีรูปภาพประกอบ

ตำหนักน้อย

ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของตำหนักดอนแค เป็นบ้านชั้นเดียวทาสีเทา ภายในเป็นห้องนอน ๑ ห้อง ห้องน้ำ ๑ ห้อง มีประตูเปิดเข้าห้องน้ำ ๒ ด้าน ได้โปรดให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่รับรองพระราชวงศ์ที่เสด็จมาเยี่ยมเยือน และทรงใช้เป็นที่ประทับทรงพระสำราญในบางโอกาส ตามพระราชอัธยาศัย เมื่อพระองค์ทรงว่างจากพระราชภารกิจ พระองค์จะมาประทับ ณ ตำหนักน้อยเดือนละ ๒ ครั้ง

สระน้ำ

ตั้งอยู่ด้านหลังตำหนักดอนแค เป็นสระซีเมนต์ขนาดใหญ่ สระน้ำนี้สร้างไว้เพื่อเป็นที่เก็บน้ำ ไม่ได้สร้างเพื่อเล่นออกกำลังกาย จุดประสงค์หลักคือ สร้างตามสไตล์ยุโรปมักจะสร้างสระน้ำไว้ติดกับตัวบ้าน

ศาลท่านราชเลขานุการ (ม.ร.ว. สัมครสมาน กฤดากร)

ตั้งอยู่ในเขตตำหนักดอนแค (ตำหนักแดง) ด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ สร้างเพื่อประดิษฐานดวงวิญญาณ ม.ร.ว. สัมครสมาน กฤดากร หลังจากถึงแก่อนิจกรรมไม่นานลักษณะของศาลเป็นแบบทรงไทย หลังคาจั่วทรงสูง ความสูงจากพื้นดินไม่มากนัก

ปัจจุบัน มีผู้คนสักการบูชาไม่ขาดสายและยังคงสภาพไว้อย่างสมบูรณ์

ศาลาทรงไทย

ตั้งอยู่ด้านหน้าตำหนักดอนแค เป็นศาลาทรงไทยที่สมเด็จพระเจ้า โปรตให้สร้างขึ้น สำหรับใช้เป็นที่ประทับพักผ่อน และทุก ๑๕ วัน หรือ ๑ เดือน สมเด็จพระเจ้า โปรตการเสวยพระกระยาหารแบบพื้นบ้าน ก็ใช้ศาลาทรงไทยนี้เป็นที่ประกอบการ โดยมีชาวบ้านในแถบใกล้เคียงนำเครื่องเทศต่าง ๆ มาถวาย เพื่อให้สมเด็จพระเจ้าเป็นผู้ลงมือประกอบอาหารด้วยพระองค์เอง สมเด็จพระเจ้า โปรตการดื่มน้ำพริกมาก

ลักษณะการก่อสร้างเป็นศาลาทรงไทย มีเสา ๔ ต้น ทำจากไม้ หลังคามุงกระเบื้อง มีพื้นเป็นปูนยกขึ้นมาจากพื้นดินประมาณ ๕๐ เซนติเมตร ปัจจุบันสภาพคงเดิม

สระน้ำที่ให้สุนัขลงเล่นน้ำ

สระนี้อยู่บริเวณด้านข้าง ซ้ายมือของศาลาทรงไทย ได้โปรดให้สร้างสระน้ำสำหรับให้สุนัขลงเล่นน้ำ สร้างด้วยอิฐถือปูน ความยาวประมาณ ๓๐ เมตร และสร้างสระบัวต่อยาวประมาณ ๓๐ เมตร

รางรดน้ำผัก

รางรดน้ำผักตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของตัวพระตำหนักใหญ่ อยู่ถัดมาจากอ่างรับน้ำ รางรดน้ำผัก เป็นรางเล็ก ๆ รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ก่อสร้างจากอิฐบล็อก โดยขุดดินลงไปประมาณ ๕๐ เซนติเมตร แล้วก่ออิฐบล็อกขึ้นมาเพื่อเก็บน้ำไว้ มีรางน้ำทั้งหมด ๙ ราง โดยอยู่จากอ่างรับน้ำแล้วถัดต่อมาเรื่อย ๆ จากทิศตะวันตกมาทางทิศตะวันออก รางน้ำแต่ละรางสร้างลดหลั่นกันมาเพื่อให้ น้ำไหลมาได้ตลอดทั้ง ๙ ราง

รางรดน้ำสร้างขึ้นเพื่อใช้เก็บกักน้ำไว้สำหรับมาใช้ในการเกษตร ในบริเวณใกล้เคียงนี้

อ่างรับน้ำ

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของพระตำหนักใหญ่ อยู่ห่างจากโรงทอเสื่อประมาณ ๑๐๐ เมตร อ่างรับน้ำเป็นอ่างน้ำขนาดเล็ก รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่ก่อสร้างด้วยอิฐบล็อกขึ้นมาจากพื้นดินประมาณ ๒ เมตร ยาวประมาณ ๗ เมตร พาดอยู่ตามขวาง สร้างขึ้นเป็นคันกั้นน้ำ เพื่อลดความแรงของน้ำในขณะที่ปล่อยน้ำให้ไหลลงมายังที่พักน้ำ

อ่างรับน้ำนี้ สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นอ่างรับน้ำแล้วปล่อยน้ำให้ไหลลงมายังรางรดน้ำผัก ทั้ง ๙ ราง เพื่อนำน้ำมาใช้ในการเกษตรในบริเวณใกล้เคียงกับอ่างรับน้ำนี้ ในปัจจุบันยังมีน้ำขังอยู่แต่ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ใด ๆ

โรงทอเสื่อ ใช้บริเวณโรงทอเสื่อเก่า

ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของพระตำหนักใหญ่ อยู่ห่างจากพระตำหนักใหญ่ประมาณ ๒๐๐ เมตร ภายในโรงทอเสื่อประกอบด้วย

เตาย้อมกก เถานี้แบ่งส่วนการใช้งานออกเป็น ๔ ส่วน เชื่อมต่อกัน คือ

ส่วนที่ ๑ ที่ใส่ฟืนหรือถ่าน ด้านในจะมีตะแกรงเหล็กวางอยู่ ด้านบนมีหลังคาที่หล่อจากปูนซีเมนต์คลุม เมื่อต้องการใช้งานก็จะนำฟืนหรือถ่านมาวางบนตะแกรง และจุดไฟจากนั้น ความร้อนก็จะถูกส่งไปยังส่วนที่ ๒ คือ เตาตั้งกระทะใบบัวที่ใช้อย้อมกก ปัจจุบันตะแกรง ได้สูญหาย

ส่วนที่ ๒ เตาตั้งกระทะใบบัว ส่วนนี้จะทำหลังคาค้ำกับส่วนที่ ๑ แต่จะเจาะรูกลมสำหรับตั้งกระทะใบบัวที่ใช้ต้มก๋วยเตี๋ยว ปัจจุบันส่วนที่เป็นเตาชำรุดเสียหายจนหมด

ส่วนที่ ๓ ปล่องควันช่วงที่ ๑ ส่วนนี้จะเชื่อมต่อกับปล่องควันส่วนที่ ๔ ปล่องควันนี้ ทำจากอิฐแดง สร้างขนานไปกับพื้นดินเป็นชั้นลดหลั่นลงมา สูงจากพื้นดินประมาณ ๘๐ เซนติเมตร ส่วนนี้มีสภาพสมบูรณ์

ส่วนที่ ๔ ปล่องควันช่วงที่ ๒ ส่วนนี้สร้างสูงจากพื้นดิน สูงขึ้นไปบนอากาศประมาณ ๓ เมตร ลักษณะโดยทั่วไปคล้ายกับปล่องควันที่ใช้ตามบ้าน หรือ โรงงานอุตสาหกรรมทั่วไป

เตาย่อมกนี้ ทุกส่วนใช้อิฐแดงในการก่อสร้าง พื้นล่างของเตามีการลาดปูนซีเมนต์

อ่างแช่ก

เป็นอ่างก่ออิฐถือปูน จำนวน ๖ อ่าง แต่ละอ่างมีความสูง ๘๐ เซนติเมตร มีก๊อกน้ำติดตั้งกับตัวอ่าง และเจาะรูระบายน้ำไว้ก้นอ่าง

ปัจจุบันสภาพของอ่างยังคงสมบูรณ์ ส่วนก๊อกน้ำ ได้ชำรุดจนหมด

ที่ตากกก

เป็นลานโถ่งลาดพื้นด้วยซีเมนต์ รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด ๓ x ๕ เมตร ไม่มีหลังคาคลุม

ห้องสุขา (คนงาน)

มีจำนวน ๔ ห้อง สร้างจากอิฐแดง สูงจากพื้นประมาณ ๓๐ เซนติเมตร

ปัจจุบัน ตัวอาคารได้พังเสียหายจนหมด

จากภาพในอดีตนั้น โรงทอเสื่อเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวยกใต้ถุนสูง หลังคามุงจาก ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับ โรงย้อมกกส่วนอาคารของโรงย้อมกกนั้น มีสภาพเช่นเดียวกัน คือ ชำรุดจนหมด

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑ พิพิธภัณฑ์สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑ พิพิธภัณฑ์สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระตำหนักใหญ่ (พระตำหนักเทา) บนเนินที่ลาดลงไปยังหุบเขา ซึ่งเป็นที่ประทับและรับรองแขก พระตำหนักเป็นอาคารแบบครึ่งตึกครึ่งไม้ชั้นครึ่งรูปทรงยุโรป ทาสีเทา ชั้นบนเป็นห้องบรรทมซึ่งมีเฉลียงที่พระองค์สามารถทอดพระเนตรทิวทัศน์อันงดงามของสวนบ้านแก้ว ได้กว้างไกล

เป็นพระตำหนักส่วนพระองค์ของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระตำหนักใหญ่ (พระตำหนักเทา) เป็นบ้านชั้นครึ่ง ทรงใช้เป็นที่พักส่วนพระองค์และรับรองแขก ส่วนล่างของอาคารเป็นคอนกรีต ส่วนบนเป็นไม้ ทาสีด้านนอกด้วยสีเทา ไม้สักที่นำมาสร้างได้มาจากสวนส่วนพระองค์ที่จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนอิฐนั้น พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้คนงาน เผาขึ้นเองในวังสวนบ้านแก้ว ด้านข้างอาคารมีชุ้มดอกเห็ด ทรงใช้เป็นที่พักเสวยพระสุธารสา ต่อมาสถาบันราชภัฏ ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ มีความต้องการจัดตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษาในจังหวัดจันทบุรี กรมการฝึกหัดครู (ในขณะนั้น) ได้ดำเนินการสำรวจสถานที่สำหรับก่อสร้าง สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ทรงเต็มพระทัยสนับสนุน จึงตัดสินพระราชหฤทัยขายสวนบ้านแก้วให้ไปในราคาถูกเพื่อเป็นวิทยาทาน หลังจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ประกาศตั้งวิทยาลัยครูจันทบุรี ใน พ.ศ. ๒๕๑๕ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนฐานะเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ส่วนพระองค์ท่านได้เสด็จฯ มาประทับที่พระตำหนักวังศุโขทัยเป็นการถาวร

ปัจจุบันพระตำหนักเทาได้ปรับเปลี่ยนเป็นพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี รวมไปถึงจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ส่วนพระองค์ อาทิ ฉลองพระองค์ โต๊ะทรงพระอักษร พระแท่นบรรทม กระเป๋าทรง พระพชนี ฉลองพระเนตร โดยเมื่อช่วงเดือนมีนาคม - กรกฎาคม ๒๕๕๔ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีได้มีการพัฒนาปรับปรุงบูรณะพระตำหนักเทาจากการสนับสนุนของมูลนิธิประชาธิปไตย - รำไพพรรณี เป็นจำนวนเงิน ๑,๙๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อพัฒนาให้พิพิธภัณฑ์มีความพร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรี ภายในพิพิธภัณฑ์สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ประกอบด้วย

ห้องพระบรรทม

จัดแสดงในส่วนสิ่งของเครื่องใช้ส่วนพระองค์ เช่น พระแท่นบรรทม โต๊ะทรงพระอักษร โต๊ะเครื่องพระสุคนธ์ ฉลองพระองค์ พระแท่น หนังสือส่วนพระองค์ และพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวฉายคู่กับสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี

ห้องเครื่องฝรั่ง

จัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ส่วนพระองค์เกี่ยวกับห้องเครื่องฝรั่ง อาทิ เตาอบ Aga ซึ่งเป็นสิ่งของหายาก และมีราคาสูง

ห้องโถงใหญ่

จัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ส่วนพระองค์ที่ได้รับมอบมาจากวังศุโขทัย โดยมีพระนามาภิไธยย่อ รพ รวมไปถึงของที่ระลึกส่วนพระองค์จากการประภาสต่างประเทศ พระพัชนี กระเป๋าทรงถือ

ห้องทรงพระสำราญ

จัดแสดงอุปกรณ์ชุดทรงกีฬาส่วนพระองค์ เช่น ชุดอุปกรณ์กอล์ฟ เทนนิส สกี รวมไปถึง กระเป๋าทรงถือ ผลิตจากเสื่อกกจันทบูร โต๊ะเสวย และแผนผังลำดับราชวงศ์จักรี

ห้องรอเข้าเฝ้า

จัดแสดงในส่วนพระราชประวัติสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ชุดโต๊ะรอเข้าเฝ้า โต๊ะบิลเลียด ส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗

ห้องชมวิดิทัศน์สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี (ห้องประชุมลีลาวดี)

เดิมเป็นห้องเครื่องในสมัยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี อยู่ติดกับพระตำหนักเทาด้านทิศใต้ ปัจจุบันพัฒนาสถานที่เป็นห้องชมวิดิทัศน์เกี่ยวกับพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี และเป็นห้องทำกิจกรรมการบูรณาการการเรียนการสอนเบื้องต้นก่อนศึกษาแหล่งเรียนรู้อื่น ภายใน วังสวนบ้านแก้ว

ห้องนิทรรศการเสื้อสมเด็จพระเจ้า

เดิมเป็นห้องเครื่องในสมัยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี อยู่ติดกับพระตำหนักทางด้านทิศใต้ ปัจจุบันจัดแสดงเป็นห้องนิทรรศการเสื้อสมเด็จพระเจ้า มีการให้ความรู้ในเรื่องของผลิตภัณฑ์เสื้อกทที่สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีทรงออกแบบ ลายเสื้อหลายลาย อาทิ ลายของวังสวนบ้านแก้ว ลายโบราณ และลายพัฒนาใหม่ นอกจากนี้ยังมีประวัติความเป็นมาของเสื้อสมเด็จพระเจ้า แห่งเมืองจันทบุรีอีกด้วย

ห้องนิทรรศการดนตรีพระปกเกล้าฯ

เดิมเป็นห้องอยู่เคียงข้างห้องเครื่องในสมัยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ปัจจุบันมีการปรับปรุงให้เป็นห้องนิทรรศการดนตรีพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ซึ่งมีองค์ความรู้เกี่ยวกับบทเพลงพระราชานิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ องค์ความรู้ด้านอัจฉริยภาพทางดนตรีทั้งไทยและสากลของพระปกเกล้าฯ พร้อมทั้งจัดแสดงเครื่องดนตรีไทย (ของจริง) เพื่อให้ผู้ศึกษาเรียนรู้ได้เห็นและสามารถจินตนาการได้ดียิ่งขึ้น

แหล่งเรียนรู้ที่ ๒ พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดจันทบุรี

แหล่งเรียนรู้ที่ ๒ พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดจันทบุรี

พระตำหนักดอนแค (ตำหนักแดง)

นามพระตำหนักดอนแค มีที่มาจากบริเวณถนนหน้าพระตำหนักปลูกต้นแคฝรั่งเรียงรายงดงาม จึงเรียกขานกันว่า “ดอนแค” เป็นพระตำหนักที่สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น เพื่อเป็นที่ประทับสำหรับเจ้านายชั้นผู้ใหญ่และราชเลขาණการส่วนพระองค์ เป็นอาคารสองชั้นแบบยุโรปสร้างด้วยไม้สักทาสีแดง มีสระน้ำขนาดใหญ่อยู่ด้านหลังตำหนัก เดิมเคยเป็นที่พักของหม่อมราชวงศ์สมัครสมาน กฤดากร ราชเลขาණการต่อมาเมื่อราชเลขาණการถึงแก่กรรม หม่อมเจ้าฟ่องผัสมณี จักรพันธ์ พระชนิษฐาของ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ทรงดำรงตำแหน่งราชเลขาණการ และประทับที่พระตำหนักดอนแค สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ได้เสด็จฯ มาประทับกับหม่อมเจ้าฟ่องผัสมณี จนกระทั่งเสด็จพระราชดำเนินกลับไปประทับ ณ วังสุโขทัยเป็นการถาวร

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ดูแลรักษาให้มีสภาพคงเดิม และจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจันทบุรี

ห้องประวัติศาสตร์

นำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรีการตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์มากกว่า ๑,๐๐๐ ปี การย้ายถิ่นฐานของคนจันทิในอดีต

ห้องภูมิประเทศของจังหวัดจันทบุรี

จัดแสดงและอธิบายเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรีว่าตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย มีเนื้อที่ ๖๓๓๘ ตารางกิโลเมตรประกอบด้วย ๑๐ อำเภอ

กลุ่มชนต่างๆในจังหวัดจันทบุรี

จัดแสดงในเรื่องของการอยู่อาศัย วิถีชีวิตของคนพื้นเมืองจังหวัดจันทบุรีในสมัยก่อน อาทิ ชาวชอง ชาวจีน ชาวญวน ชาวเขมร ชาวกุหล่า(ชนกลุ่มน้อยจากพม่า)

ห้องสภาพภูมินิเวศน์

จัดแสดงในเรื่องของพื้นที่จังหวัดจันทบุรีที่มีส่วนเกี่ยวกับทะเล แม่น้ำ อ่าวต่างๆ สื่อให้เห็นอีกอาชีพของชาวจันทบุรี คือ อาชีพประมง

ห้องดนตรี นาฏศิลป์

จัดแสดงเกี่ยวกับศิลปะการแสดงของคนจันทบุรี ไม่ว่าจะเป็นละคร รำสวด ละครเท่งตึก ฯลฯ และเครื่องดนตรีในสมัยโบราณ เดิมคือห้องพักผ่อนของมราชวงศ์สมัครสมาน กฤดากร ราชเลขาณูการ

ห้องชุดพลอย

ห้องชุดพลอย เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนเมืองจันทบุรีที่เป็นประวัติศาสตร์ของการชุดพลอย และอาชีพหนึ่งของคนจันทน์ เดิม เป็นห้องเก็บเครื่องนอน และมีถังกักเก็บน้ำขนาด 90 ยูนิทไว้ใช้ภายในพระตำหนักด้วย

ห้องภูมิปัญญาท้องถิ่น

ห้องภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้จัดแสดงถึงวิถีชุมชนการเป็นอยู่ของคนจันทน์ในสมัยก่อน รวมไปถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน อาทิ เครื่องใช้ในครัวเรือน การทำสมุนไพร เครื่องจักรสาน เดิมเป็นห้องทำงานของราชเลขาณูการ

จัดแสดงนิทรรศการ “เล่าตำนานเมืองจันท”

จัดแสดงนิทรรศการเรื่องราว พระราชประวัติการกู้ชาติของพระเจ้าตากสินมหาราช เรื่องราว ความ เป็นมาทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรี

ห้องครัว

จัดแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจันทน์สมัยก่อน โดยใช้สถานที่จริงในการจัดแสดง เดิมเป็น ห้องครัวของข้าราชการบริพาร

ห้องหัตถกรรมทอเสื่อ

ห้องหัตถกรรมทอเสื่อ ได้จัดแสดงให้เห็นถึงฝีมือหัตถกรรมกระบวนการทอเสื่ออาชีพดั้งเดิมของคน จันทบุรีและผลิตภัณฑ์เสื่อจันทบุรี เดิมเป็นห้องบรรทมของ ม.จ.หญิงผ่องแผ้วสมณี จักรพันธุ์

แหล่งเรียนรู้ที่ ๓ อุทยานการเรียนรู้พันธุ์ก

แหล่งเรียนรู้ที่ ๓ อุทยานการเรียนรู้พันธุ์กก

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ได้ทรงริเริ่มพัฒนาการทอเสื่อจันทบูร ซึ่งเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวจังหวัดจันทบุรีให้มีคุณภาพ สีสันทน และรูปแบบที่งดงามขึ้น เนื่องจากทรงพบข้อบกพร่องของเสื่อจันทบูรหลายประการ เช่น สีเสื่อมักจะตกและมีเพียงไม่กี่สี ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นสีเข้ม เช่น เขียว เหลือง แดง เป็นต้น พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงทอเสื่อขึ้นในวังสวนบ้านแก้ว โดยสั่งซื้อเสื่อกกตากแห้งจากชาวบ้านมาเป็นวัตถุดิบในการทอเสื่อและมีพระราชดำริให้ปรับปรุงคุณภาพสีที่ใช้ย้อมกก โดยมีหม่อมเจ้ากอกษัตริย์ สวัสดิวัตน์ พระอนุชาซึ่งเป็นอาจารย์สอนวิชาเคมีที่มหาวิทยาลัยสิงคโปร์ช่วยค้นคว้าวิธีย้อมกกไม่ให้สีตก และคิดกรรมวิธีฟอกกกให้ขาวก่อนนำไปย้อมสี ซึ่งทำให้สามารถย้อมกกเป็นสีอื่นๆ ได้ เช่น สีชมพู เหลืองอ่อน ขาว เป็นต้น นอกจากนี้ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ ยังทรงออกแบบกระเปาะเสื่อให้มีรูปทรงที่ทันสมัย ลวดลายสวยงาม ทั้งยังทรงส่งเสริมให้นำเสื่อกกมาผลิตเป็นของใช้ประเภทอื่น เช่น กระเปาะเอกสาร ถาด ที่รองถ้วยแก้ว ที่รองจาน กล่องใส่กระดาษเช็ดมือ ฯลฯ โดยทรงออกแบบตรวจตราคุณภาพผลิตภัณฑ์ด้วยพระองค์เอง และโปรดเกล้าฯ ให้ติดเครื่องหมายการค้าเป็นรูปคนหาบกระจาด มีอักษรย่อ ส.บ.ก. (สวนบ้านแก้ว) ใช้ชื่อว่า “อุตสาหกรรมชาวบ้าน” ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้ ด้วยมีพระราชประสงค์ที่จะให้โรงงานทอเสื่อของพระองค์เป็นสถานที่เผยแพร่ความรู้ด้านการประกอบอาชีพให้แก่ราษฎร

ทางสำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนจึงได้มองเห็นถึงความสำคัญของเรื่องเสื่อกก และปณิธานในสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ที่จะให้หัตถกรรมพื้นบ้านเสื่อกก จังหวัดจันทบุรี ให้คงอยู่คู่จังหวัดจันทบุรี รวมทั้งเปิดให้เป็นแหล่งเรียนรู้บูรณาการเรียนการสอน นักศึกษา นักเรียน ประชาชนทั่วไป ที่มีความสนใจในเรื่องของเสื่อกก และอยากจะมีการพัฒนาให้หัตถกรรมเสื่อกกเป็นที่ยอมรับและผลิตขึ้นเป็นสินค้าของจังหวัดจันทบุรี โดยเข้ามาศึกษาที่แหล่งเรียนรู้แห่งนี้และนำกลับไปพัฒนาสืบต่อไป

องค์ความรู้ พันธุ์กก

กกแกว

แหล่งเรียนรู้ที่ 3

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Rhynchospora alba* Vahl cv.
 ชื่อวงศ์ CYPERACEAE
 ชื่อพื้นเมือง กกฟลอริด้า

ลักษณะ เป็นกกขนาดเล็กสูง 30-50 ซม. สีเขียวสดตลอดทั้งปี เป็นกกชนิดเดียว ที่เห็นกลีบดอกสีขาวได้อย่างชัดเจนราวกับไม่ใช่ดอกของกก

ประโยชน์ นิยมใช้เป็นไม้ประดับในงานตกแต่งของโรงแรม และสถานที่ต่างๆ

อุทยานการเรียนรู้ พันธุ์กก

กกแก้ว

กกขนาก

แหล่งเรียนรู้ที่ 3

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cyperus difformis* L.
 ชื่อวงศ์ -
 ชื่อพื้นเมือง หญ้าดอกต้อ, ผีน้อย

ลักษณะ เป็นวัชพืชประเภทกก อายุปีเดียว ขึ้นเป็นกอแน่น ตั้งตรงและเรียบ สูง 20-70 ซม. ลำต้นอ่อนบาง ใบเรียวยาวแหลมเรียบและแหลมคม ยาว 10-40 ซม. ช่อดอกแน่นกลม คล้ายร่มที่ซ้อนกัน มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 5-15 ซม.

ประโยชน์ สามารถนำไปจักสาน

อุทยานการเรียนรู้ พันธุ์กก

กกขนาก

กกขี้หมา

แหล่งเรียนรู้ที่ 3

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Pycreus polystachyos* (Robb.) Beauv.
 ชื่อวงศ์ CYPERACEAE
 ชื่อพื้นเมือง แพรกทราย

ลักษณะ มีเหง้าใต้ดิน แดงเป็นกอ ลำต้นเป็นเหลี่ยมสามมุม สูง 10-80 ซม. ใบออกจากโคนต้น แผ่นใบรูปแถบปลายเรียวแหลม กาบใบสีน้ำตาลแดง ดอกเมื่อถึงอายุจะเป็นสีน้ำตาลคล้ายใบตองแห้ง ทำให้มองดูไม่สวยงาม

ประโยชน์ ป้องกันดินพังทลาย นิยมปลูกไว้ที่ไหล่ทางแต่ยังคงไม่ดีเท่ากับแฝก บางแห่งถือว่าเป็นวัชพืชในไร่นา

อุทยานการเรียนรู้ พันธุ์ก

กกขี้หมา

กกจันทบูร

แหล่งเรียนรู้ที่ 3

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cyperus corymbosus* Rottb.
 ชื่อวงศ์ CYPERACEAE
 ชื่อพื้นเมือง กกจันทบุรี กกกลม กกเสื่อ

ลักษณะ มีเหง้าแข็งใต้ดิน ลำต้นตั้งตรง กลม ผิวเกลี้ยง สูง 80 – 200 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลาง 5 – 10 มม. ใบเป็นแผ่นบางซ้อนกันที่โคนต้นใบประดับจำนวน 2 – 4 แผ่น ยาวประมาณ 3.5 ซม. ดอก ออกเป็นช่อที่ปลายยอด กว้าง 5 – 9 ซม. ยาว 7 – 18 ซม. ผล รูปสามเหลี่ยมรี ผิวเกลี้ยงสีน้ำตาล

ประโยชน์ ทำเครื่องจักสานที่มีคุณภาพ (เสื่อ)

อุทยานการเรียนรู้ พันธุ์ก

กกจันทบูร

กกธูปฤาษี

แหล่งเรียนรู้ที่ 3

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Typha angustifolia* L.
 ชื่อวงศ์ TYPHACEAE
 ชื่อพื้นเมือง กกธูป ,ธูปฤาษี ,เฟื่อ, ปรี้อ

ลักษณะ ไม้ล้มลุกสองปี เหง้ากลม แทงหน่อขึ้นเป็นระยะสั้นๆ ใบเดี่ยวเรียงสลับเป็นระนาบเดียวกัน ดอกยาวประมาณ 2 ม. แผ่นใบด้านบน โคนเล็กน้อย ส่วนด้านล่างแบน

ประโยชน์ ใบยาวและเหนียวนิยมนำมาทำเครื่องจักสาน นักตกต่งหลายคนนำมาประดับ ในงานมงคลต่างๆ

อุทยานการเรียนรู้ พันธุ์ก

กกธูปฤาษี

กกராชนี

แหล่งเรียนรู้ที่ 3

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cyperus alternifolius* L.
 ชื่อวงศ์ CYPERACEAE
 ชื่อพื้นเมือง -

ลักษณะ เป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นเป็นเหง้าอยู่ใต้ดิน แตกกอแน่น สูงประมาณ 1 เมตร ใบ เป็นใบเดี่ยวออกเวียนสลับ เป็นกาบรูปสามเหลี่ยมหรือเกือบกลม ดอก เป็นช่อที่ปลายยอด ก้านช่อยาวประมาณ 1 เมตร ปลายก้านมีใบ 20-25 ใบ ตามชอกใบประดับมีช่อดอกย่อยขนาดเล็ก

ประโยชน์ ใช้ปลูกเป็นไม้ประดับทั้งในกระถาง ริมสระน้ำ ในสวนหย่อม

อุทยานการเรียนรู้ พันธุ์ก

กกกราชนี

แหล่งเรียนรู้ที่ 3

กกสามเหลี่ยม

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Scirpus grossus* L.f.
 ชื่อวงศ์ CYPERACEAE
 ชื่อพื้นเมือง Bulrush

ลักษณะ เป็นพืชล้มลุกอายุหลายฤดู ขึ้นได้ทั้งในน้ำตื้นและน้ำไหล แตกเป็นกอขนาดใหญ่ สูง 1-2 เมตร ใบยาว 50-100 ซม. ใบค่อนข้างกว้างเป็นร่อง ปลายแหลม ดอกออกเป็นช่อรวม มีก้านช่อดอกเป็นรูปสามเหลี่ยมขนาดใหญ่ มีใบประดับ 3 ใบรองรับช่อดอก ช่อดอกย่อย สีน้ำตาล ประโยชน์ นิยมนำมาตากแห้งใช้ทอเสื่อ

อุทยานการเรียนรู้ พันธุ์กก

กกสามเหลี่ยม

แหล่งเรียนรู้ที่ 3

กกสามเหลี่ยมเล็ก

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cyperus imbricatus* Retz.
 ชื่อวงศ์ CYPERACEAE
 ชื่อพื้นเมือง กกช่อดอกขน

ลักษณะ เป็นพืชล้มลุกอายุหลายฤดู ชอบขึ้นในที่ลุ่มน้ำท่วมขังในนาข้าว ต้นสูงประมาณ 1 เมตร ลำต้นใต้ดินเป็นเหง้าขนาดเล็ก ใบรูปร่างเรียวยาว ปลายใบแหลม ต้นแก่ที่ออกดอกจะไม่ค่อยเห็นใบ ก้านช่อดอกเป็นรูปสามเหลี่ยมแข็ง ดอกเป็นช่อซ้อนกันหลายชั้น มีใบประดับลักษณะคล้ายใบรองรับช่อดอก 3-5 ใบ ดอกออกตลอดปี

ประโยชน์ -

อุทยานการเรียนรู้ พันธุ์กก

กกสามเหลี่ยมเล็ก

หญ้าใบคม

แหล่งเรียนรู้ที่ 3

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Cyperus compactus* Retz.
ชื่อวงศ์ CYPERACEAE
ชื่อพื้นเมือง กกกลม

ลักษณะ เป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี ชอบขึ้นในที่ชื้นและน้ำท่วมขัง เช่น ในนาข้าว มีลำต้นใต้ดินสั้น ๆ ลำต้นเหนือดินมีลักษณะกลมยาวเรียวค่อนข้างแข็ง ใบยาวเรียวค่อนข้างหนา ขอบใบมีหนามเล็กละเอียดคายคายมือ ดอกออกเป็นช่อรวมแบบร่ม ช่อดอกรวมตัวกันเป็นกระจุกช่อดอกย่อยมีลักษณะแบนประกอบด้วยดอกย่อย 3-5 ดอก

ประโยชน์ -

อุทยานการเรียนรู้ พันธุ์กก

กกหญ้าคมบาง

หญ้าคมบาง

แหล่งเรียนรู้ที่ 3

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Carex baccans* Nees
ชื่อวงศ์ CYPERACEAE
ชื่อพื้นเมือง หญ้าหนังหมา, หญ้าคมบาง

ลักษณะ ลำต้นเป็นสามเหลี่ยมมีสีเขียว ลำต้นสูงประมาณ 1.5-3 ม. มีลักษณะคล้ายปล้อง ใบ ออกกรอบปล้อง ยาวประมาณ 8-10 นิ้ว ปลายแหลม ใบคมมาก ชอบอาศัยอยู่ตามหนองน้ำ เกาะกันเป็นกลุ่มใหญ่

ประโยชน์ ในประเทศเวียดนามนิยมนำมาเป็นท่อนลอยน้ำ เพื่อใช้ในการปลูกพืชผัก

อุทยานการเรียนรู้ พันธุ์กก

กกหญ้าใบคม

กกอียิปต์ใหญ่

แหล่งเรียนรู้ที่ 3

ชื่อวิทยาศาสตร์ Cyperus papyrus L.

ชื่อวงศ์ Cyperaceae

ชื่อพื้นเมือง Egyptian paper plant, Papyrus

ลักษณะ ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นใต้ดินเป็นเหง้าใหญ่แข็ง ลำต้นเหนือดินแตกกอ ต้นเป็นรูปสามเหลี่ยม มุมมนภายในต้น ใบ เป็นใบเดี่ยว ดอก สีน้ำตาลปนแดง ออกเป็นช่อแบบช่อซี่ร่มย่อยที่ปลายกิ่ง ช่อดอกแตกแขนงย่อย 100-200 แขนง ยาว 12-30 เซนติเมตร มีใบประดับรองรับช่อดอก 4-10 ใบ กว้างประมาณ 15 มิลลิเมตร ยาว 15-35 เซนติเมตร

ประโยชน์ ปลูกเป็นไม้ประดับในสวนน้ำ

อุทยานการเรียนรู้ พันธุ์ก

กกอียิปต์ใหญ่

กกลังกา

แหล่งเรียนรู้ที่ 3

ชื่อวิทยาศาสตร์ Cyperus alternifolius L

ชื่อวงศ์ CYPERACEAE

ชื่อพื้นเมือง กกต้นกลม กกขนาก กกกรม

ลักษณะ ลำต้นใต้ดินเป็นเหง้าแข็ง ลำต้นเหนือดินสร้างช่อดอก แตกเป็นกอ รูปสามเหลี่ยมภายในต้นใบ ใบเดี่ยว รูปเป็นเกี๋ยหรือแผ่นสีน้ำตาล เรียงตัวเป็นกระจุกสามระนาบรอบโคนต้นดอกสีเหลืองอมน้ำตาล ออกเป็นช่อแบบช่อซี่ร่มย่อยที่ปลายกิ่ง ช่อดอกแตกแขนงย่อย 20-25 แขนง กว้าง 12-20 เซนติเมตร

ประโยชน์ ใบตำพอกฆ่าพยาธิบาดแผล ดอกต้มเอาน้ำแก้แผลพุพองในปาก

อุทยานการเรียนรู้ พันธุ์ก

กกลังกา

แหล่งเรียนรู้ที่ ๔ อุทยานการเรียนรู้ธรรมชาติป่าอนุรักษ์ของ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี

แหล่งเรียนรู้ที่ ๔ อุทยานการเรียนรู้ธรรมชาติป่านุรักษ์ของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี

เมื่อครั้งที่ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ได้ทรงพระราชดำริ ในการจัดหาสถานที่เพื่อประทับในต่างจังหวัด และได้เลือกจังหวัดจันทบุรี ในการก่อสร้างที่ประทับ และได้เสด็จพระราชดำเนินมาประทับแรมครั้งแรก เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2493 ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีไฟฟ้า น้ำประปา ต่อมาทรงโปรดเกล้าให้ก่อสร้างอาคารถาวรเป็นเรือนไม้ขนาดต่างๆอีกหลายหลัง รวมไปถึงการสร้างพระตำหนักใหญ่ (พระตำหนักเทา) บนเนินที่ลาดลงไปยังหุบเขา ซึ่งเป็นบริเวณที่มีทัศนียภาพสวยงาม ใช้เป็นที่ประทับและรับรองแขก รวมไปถึงพระตำหนักดอนแค(พระตำหนักแดง) และพระตำหนักน้อย

ทำให้บริเวณ"วังสวนบ้านแก้ว" ทั้งหมด มีอาคารสิ่งก่อสร้างที่สวยงามอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ซึ่งพระองค์ทรงโปรดปรานธรรมชาติยิ่งนัก นอกจากนั้นพระองค์ยังโปรดเกล้าฯให้หม่อมเจ้าประดิษฐา จักรพันธุ์ ทรงเป็นผู้จัดการ"วังสวนบ้านแก้ว" พระราชทานพระราชดำริ ให้ปลูกพืชไร่ พืชสวนครัว และผลไม้นานาชนิด รวมไปถึงการเลี้ยงสัตว์พันธุ์ต่างๆ ด้วยมีพระราชประสงค์ให้สวนบ้านแก้ว เป็นไร่ตัวอย่างมากกว่าทำเป็นการค้า หากพืชชนิดใดปลูกแล้วได้ผลดีก็จะทรงนำความรู้นั้นเผยแพร่แก่ราษฎรต่อไป

ด้วยเหตุที่สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี โปรดการปลูกต้นไม้ ทำสวน จึงโปรดให้จัดสวนส่วนพระองค์ บริเวณพื้นที่ระหว่างพระตำหนักใหญ่ และพระตำหนักดอนแค เป็นที่ประทับทรงพระสำราญส่วนพระองค์ บริเวณนั้นมีพันธุ์ไม้ที่ทรงโปรดปราน เช่นลิ้นจี่ มังคุด มะปริง มะปราง เป็นต้น นอกจากนั้น บริเวณรอบๆ ทรงโปรดให้สวนต้นไม้ใหญ่ไว้ให้มีสภาพเป็นป่าธรรมชาติ (พระมิ่งขวัญรำไพพรรณี 2543:37)

จากวันนั้นจนถึงวันนี้ พระราชดำริดังกล่าวของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณียังอยู่ในใจของชาวมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีตลอดเวลา ที่จะร่วมใจกันอนุรักษ์พื้นที่ป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์ ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ เกี่ยวกับพืชพันธุ์ไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้ผล สมุนไพร รวมไปถึงระบบนิเวศน์ของป่าที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ชนิดต่างๆ พวกนก ค้างคาว กระจรอก สัตว์เลื้อยคลาน ฯลฯ

การจัดตั้งอุทยานการเรียนรู้ธรรมชาติ นอกจากจะเป็นการอนุรักษ์ป่าไม้แล้ว ยังเป็นการจัดการพื้นที่เพื่อประโยชน์ด้านการเรียนรู้ การศึกษาธรรมชาติ การเข้าใจธรรมชาติ ตลอดจนการอยู่ร่วมกับธรรมชาติแบบยั่งยืน โดยได้สำรวจและทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติมีระยะทางประมาณ 200 เมตร แบ่งเป็นฐานต่างๆ ดังนี้

1. ฐานการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจต่อป่าธรรมชาติ

เป็นการชี้แจงรายละเอียด ข้อตกลง ข้อห้ามต่างๆ ก่อนเดินป่า รวมไปถึงการสำรวจเครื่องแต่งกายของผู้ที่จะเดินป่า การป้องกันอันตรายจากการเดินป่า จำพวกยุง แมลงสัตว์กัดต่อย โดยผู้เดินป่าจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจและเชื่อฟังวิทยากร ซึ่งจะได้ประโยชน์สูงสุดของการเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ

2. ฐานการเรียนรู้เรื่องดอกไม้และพันธุ์ไม้ในป่าอนุรักษ์

เป็นฐานการเรียนรู้ที่ช่วยอธิบายถึงดอกไม้ พันธุ์ไม้ที่พบในบริเวณป่าอนุรักษ์ วังสวนบ้านแก้ว โดยในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น บางชนิดผลสามารถรับประทานได้ บางชนิดมีสรรพคุณทางยา รวมไปถึงไม้ดอก จำพวกดอกไม้ป่าซึ่งสามารถพบเห็นได้ นอกจากนี้บริเวณเหล่านี้ยังเป็นที่อาศัยของสัตว์หลายๆชนิดอีกด้วย

3. ฐานอุโมงค์ม่านบาหลี่

เป็นฐานการเรียนรู้ที่ช่วยอธิบายถึงระบบรากอากาศ เพราะม่านบาหลี่จะมีรากอากาศที่สวยงาม เจริญเติบโตได้เร็ว สามารถปลูกเพื่อช่วยในการบังแสงแดด หากปลูกปกคลุมกันสาด หรือระเบียงก็จะมีที่สวยงาม และถ้าปลูกมากเป็นระยะทางยาวๆสามารถเดินลอดผ่านไปได้ก็จะรู้สึกสดชื่น เย็นสบาย

4. ฐานการเรียนรู้เรื่องนกและสัตว์ต่างๆในป่าอนุรักษ์ฯ

เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีความอุดมสมบูรณ์ ทำให้นกและสัตว์ต่างๆมากินผลไม้ ในบริเวณนี้มากมาย ดังนั้นจุดนี้จะเป็นฐานการเรียนรู้เรื่องนกและสัตว์ต่างๆที่พบในบริเวณป่าแห่งนี้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นสัตว์ประจำพื้นถิ่น และสามารถมองเห็นได้

5. ฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณประโยชน์ของต้นไม้

เนื่องจากต้นไม้เป็นหัวใจหลักของป่า หากไม่มีต้นไม้ก็จะมีน้ำ ไม่มีสัตว์ ฝนจะไม่ตก หรือหากฝนตก น้ำก็จะท่วมเนื่องจากไม่มีพืชมาดูดซับน้ำไว้ ประโยชน์และความสำคัญของต้นไม้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการส่งเสริมการให้ความรู้ กับเยาวชน ประชาชน ที่จะต้องมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และหวงแหนป่า

สะพานข้ามร่องน้ำ

สะพานข้ามร่องน้ำ

สะพานข้ามร่องน้ำ

6. ฐานการเรียนรู้เรื่องน้ำ

เนื่องจากบริเวณนี้มีลักษณะเป็นพื้นที่ต่ำ มีแอ่งน้ำขนาดเล็ก สัตว์หลายชนิดอาศัยน้ำในบริเวณนี้ ดังนั้น การสร้างสะพานที่มีลักษณะสูงส่วนหนึ่งใช้เดินข้ามน้ำและสามารถยืนและมองลงมาด้านล่าง เห็นความสวยงามและความอุดมสมบูรณ์ของป่าได้เป็นอย่างดี

แหล่งเรียนรู้ที่ ๕ อุทยานการเรียนรู้ พัฒนาพันธุ์ข้าว

แหล่งเรียนรู้ที่ ๕ อุทยานการเรียนรู้ พัฒนาพันธุ์ข้าว

แหล่งเรียนรู้ นาข้าว ตั้งอยู่บริเวณพิพิธภัณฑสถานวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดจันทบุรี บริเวณโดยรอบของแหล่งเรียนรู้ นาข้าว ประกอบด้วย แปลงนาสาธิต, อุปกรณ์การทำข้าวแบบโบราณ, เกวียน, บ้านไม้จำลองวิถีชีวิตแบบพื้นบ้าน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งส่งผลต่อแนวความคิดที่มีต่อข้าว เพราะแต่เดิมเราปลูกข้าวเพื่อบริโภค วิธีการต่างๆ จึงเป็นวิธีการที่อยู่ร่วมได้กับธรรมชาติ ความรู้ก็เกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมกันมาเป็นมรดกตกทอด มีการใช้แรงงานสัตว์ เก็บเกี่ยวนวดด้วยเครื่องมือพื้นบ้าน ใช้มูลสัตว์เป็นปุ๋ย กำจัดศัตรูพืชและวัชพืชโดยการถอนหรือใช้สมุนไพร ใช้คราด ไถ มีด พรวน จอบ เคียว เป็นเครื่องมือ

หากแต่ในปัจจุบันวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมาก ในการปลูกข้าวเพื่อค้าขาย อีกทั้งแนวคิดหลักของการปลูกข้าวได้เปลี่ยนไป ทำให้วิธีการเปลี่ยนไปด้วย โดยการใช้เครื่องจักรกลเตรียมดิน ใช้ปุ๋ยเคมีบำรุงต้นกล้า ใช้สารเคมีและเครื่องจักรในการกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช ปลูกข้าวพันธุ์ผสม ทดน้ำด้วยระบบชลประทานสมัยใหม่ แน่นนอนว่าแต่ละวิธีการย่อมต้องมีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป หากแต่สิ่งสำคัญที่สุดที่เทคโนโลยีไม่สามารถสร้างสรรค์ขึ้นได้ก็คือ จิตวิญญาณของคนที่มีต่อข้าว นั่นเอง

ทั้งนี้ บริเวณพื้นที่ของการจัดแสดงแหล่งเรียนรู้นาข้าว ทางสำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน ยังเปิดเป็นลานกิจกรรม สำหรับการบูรณาการเรียนการสอน ให้กับนักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไป ได้ชมและร่วมทำกิจกรรมกระบวนการการเรียนรู้การทำนาข้าว เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเกิดการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบต่อไป

แหล่งเรียนรู้ที่ ๖ อุทยานการเรียนรู้ชาติพันธุ์ “ซอง”

แหล่งเรียนรู้ที่ ๖ อุทยานการเรียนรู้ชาติพันธุ์ “ซอง”

ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดจันทบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นชาติพันธุ์ชาวซอง เป็นแหล่งที่รวบรวมข้อมูลทางประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตภูมิปัญญาชาวซอง โดยจัดเป็นเรื่องราวบอกเล่าจากอดีตจนถึงปัจจุบันชาวซอง มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายแบบชาวป่า มีการทำนา ปลูกข้าว เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต ประกอบอาชีพคือ การตัดต้นไม้และนำของป่ามาขาย เช่น น้ำมันยาง ชัน หวาย สมุนไพร กระวาน เป็นต้น

ลักษณะบ้านชาวซอง เป็นเรือนไม้ยกพื้นสูงประมาณ ๑ เมตร มีบันได ๓ ชั้น จะกั้นห้องด้วยไม้ไผ่สับแตกๆ ที่เรียกว่า “ฟาก” หลังคาจะมุงด้วยหญ้าคา ตัวบ้านแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๓ ส่วน ส่วนของหน้าบ้านก็จะจัดเป็นที่ที่แสดงทางความเชื่อ ด้านภาษา ส่วนภายในตัวบ้านได้จัดเป็นสื่อทางด้านประเพณี และเพลงต่างๆ ส่วนด้านข้างของตัวบ้านได้จัดแสดงเป็นครัวโบราณ

บริเวณรอบนอกและภายในบ้านได้จัดแสดงองค์ความรู้ต่างๆ อาทิเช่น ความเป็นมาของชาวซอง, รูปลักษณะชาวซอง, อาชีพ, วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ การแต่งงาน การเกษตร การแพทย์ อาหาร และเพลงในพิธีต่างๆ ฯลฯ

ปัจจุบันแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นชาติพันธุ์ชาวซองได้ให้ นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไป ที่มีความสนใจ ภูมิปัญญาเข้ามาศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล และเพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกให้เกิดการหวงแหน ตระหนักถึงความสำคัญ ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย

พร้อมทั้งมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชาติพันธุ์ชาวซอง ให้เป็นลานกิจกรรมทางวัฒนธรรม ศิลปะการแสดง อาทิเช่น ยิงกระสุน ปาลูกข้างไม้ และการแสดงพื้นบ้าน ฯลฯ

แหล่งเรียนรู้ที่ ๗ อุทยานการเรียนรู้อาเซียนศึกษาเชิงศาสนา และศิลปวัฒนธรรม

แหล่งเรียนรู้ที่ ๗ อุทยานการเรียนรู้อาเซียนศึกษาเชิงศาสนา และศิลปวัฒนธรรม

สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนสู่อาเซียน คือวิสัยทัศน์ของสำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนา ชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ดังนั้นสำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน จึงได้จัดตั้งศูนย์ อาเซียนขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ เพื่อให้เป็นสถานที่เรียนรู้ สำหรับผู้เยี่ยมชมที่มีความสนใจในเรื่องศาสนา และศิลปวัฒนธรรมของอาเซียน รวมถึงข้อมูลทั่วไปในอาเซียน โดยมีสถานที่จัดตั้งอยู่ในบริเวณอุทยาน การเรียนรู้วังสวนบ้านแก้ว ในส่วนของอาคารพระตำหนักน้อย ซึ่งเคยเป็นบ้านพักของพระราชอาคันตุกะ ในสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี มีพื้นที่ตั้งติดกับอาคารพระตำหนักแดง (พระตำหนักดอนแค) มีสภาพตัวอาคารที่มีเอกลักษณ์ มีบรรยากาศที่เงียบสงบ ปกคลุมไปด้วยต้นไม้ใหญ่ และทัศนียภาพที่ สวยงาม

ภายในอาคารศูนย์การเรียนรู้อาเซียนศึกษาเชิงศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ได้จัดแสดงนิทรรศการ ข้อมูลองค์ความรู้ต่างๆของอาเซียน มีห้องสมุดขนาดเล็ก มีหนังสือเพื่อใช้ในการสืบค้นข้อมูลต่างๆ ในอาเซียน สถานที่แห่งนี้จึงเป็นสถานที่สำหรับนักศึกษา นักเรียน และนักท่องเที่ยวได้เข้ามาใช้ประโยชน์ เพื่อศึกษาหาความรู้ได้เป็นอย่างดีในช่วงวันที่ ๑๙ - ๒๑ ธันวาคม ของทุกปี สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน จะจัดให้มีงานวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี โดยจัดให้มีการออกร้านจัดแสดงผลงานทางวิชาการ ในส่วนของศูนย์การเรียนรู้อาเซียน จะจัดให้มีการประชุม เสวนา และกิจกรรมฐานการเรียนรู้ด้านอาเซียน ให้กับนักศึกษา นักเรียน และประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ตอบรับกับนโยบายของรัฐบาล ที่จะต้องช่วยกันส่งเสริมการเรียนรู้ในเรื่องอาเซียนให้กับประชาชน ให้ได้มีความรู้เข้าใจ ถึงหลักการและเหตุผล ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน และให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม ถึงโอกาสและผลกระทบต่างๆหลังจากการเปิดประชาคมอาเซียนที่จะเกิดขึ้น

แหล่งเรียนรู้ที่ ๘ อุทยานการเรียนรู้สมุนไพรไทย
วังสวนบ้านแก้ว

แหล่งเรียนรู้ที่ ๘ อุทยานการเรียนรู้สมุนไพรไทย วังสวนบ้านแก้ว

เส้นทางศึกษาสวนสมุนไพร วังสวนบ้านแก้ว ตั้งอยู่บริเวณพระตำหนักเทา (พื้นที่ปลูกผักสวนครัว สมเด็จพระเจ้า) ลักษณะเป็นเส้นทางเดินเท้า เพื่อศึกษาสมุนไพรพื้นบ้านของไทย ภายในสวนสมุนไพรประกอบด้วย สมุนไพรที่หลากหลายในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนี้ด้านในของสวนสมุนไพร ยังมีข้อมูลองค์ความรู้และต่างๆ ที่รวบรวมรายละเอียดของสมุนไพรชนิดต่างๆโดยแยกข้อมูลดังนี้ ชื่อสมุนไพร สรรพคุณ ข้อมูลด้านเคมี ข้อมูลด้านเภสัชวิทยา เป็นต้น เพื่อที่จะให้ผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาเรื่องราวสมุนไพร พื้นบ้านที่หายากและใกล้จะสูญพันธุ์ รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์สมุนไพรพื้นบ้านให้คงไว้อีกด้วย

ปัจจุบัน เส้นทางศึกษาสมุนไพรไทย ในวังสวนบ้านแก้ว เปิดเป็นแหล่งบูรณาการเรียนการสอน ให้กับ นักศึกษา นักเรียน และประชาชนทั่วไป ที่มีความสนใจด้านสมุนไพรและนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาสมุนไพร นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปพิจารณาต่อยอดให้มีประสิทธิภาพ มีคุณค่า และปลอดภัยต่อไป

แหล่งเรียนรู้ที่ ๙ อุทยานการเรียนรู้พรรณไม้สมเด็จพระเจ้า

แหล่งเรียนรู้ที่ ๙ อุทยานการเรียนรู้พรรณไม้สมเด็จพระเจ้า

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ โปรดดอกไม้เป็นอย่างยิ่ง เมื่อทรงว่างจากพระราชกรณียกิจแล้ว ก็โปรดที่จะประทับในเรือนเพาะชำ ทรงปลูกต้นไม้ รดน้ำ ใส่ปุ๋ยด้วยพระองค์เอง บริเวณพระตำหนักใหญ่และพระตำหนักดอนแคจึงดงามด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด ทั้งไม้ยืนต้น เช่น มะฮอกกานี ราชพฤกษ์ (คูณ) ศรีตรัง เสลา อินทนิล หางนกยูงฝรั่ง และ เหลืองอินเดีย ซึ่งให้ทั้งความร่มรื่นและความสวยงามยามที่ดอกบานสะพรั่ง ส่วนไม้พุ่มที่ช่วยเติมแต่งสีสันและให้กลิ่นหอม ล้วนมีหลากหลาย เช่น ลั่นทม แก้ว แคนฝรั่ง โศกสปีน ดอนย่า เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีไม้เถาเลื้อย เช่น พุทธรักษา พวงแสด พวงทอง พวงชมพู พวงแก้วแดง พวงคราม พวงโกเมน และพวงหยก ซึ่งพันธุ์ไม้ที่หายากและมีดอกที่สวยงามแปลกตา ส่วนตามถนนบริเวณพระตำหนัก ทรงปลูกว่านสีทศ บัวสวรรค์ ซึ่งเป็นไม้ดอกประเภทหัว (Bulbs) ที่เมื่อถึงฤดูกาลก็จะมีดอกที่สร้างสีสันสดใส โดยรอบบริเวณพระตำหนักทั้งสอง

บริเวณที่สวนดอกไม้ส่วนพระองค์ อยู่ด้านตะวันออกของพระตำหนักใหญ่ เป็นสวนดอกไม้เมืองหนาว มีสระเลี้ยงเต่า เลี้ยงปลา และสระน้ำที่สร้างเป็นระดับลดหลั่นกันลงมาเพื่อให้ น้ำไหลรินลงสู่เบื้องล่าง สวนดอกไม้แห่งนี้เป็นสถานที่ทรงสำราญพระราชหฤทัยของพระองค์ตลอดเวลาที่ประทับ ณ วังสวนบ้านแก้ว

ปัจจุบันแหล่งเรียนรู้พรรณไม้สมเด็จพระเจ้า ตั้งอยู่บริเวณใต้ห้องพระบรรทม ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลพันธุ์ไม้ ดอกและไม้ประดับ วังสวนบ้านแก้ว ยุคอดีตจนถึงปัจจุบันให้ นักศึกษา นักเรียน และประชาชนทั่วไป ได้เข้าเยี่ยมชมและเป็นแหล่งค้นคว้าทางด้านพันธุ์ไม้ดอกและไม้ประดับสืบต่อไป

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๐ อุทยานการเรียนรู้เส้นทางธรรมชาติ
สวนสมเด็จพระเจ้า

แหล่งเรียนรู้ที่ ๑๐ อุทยานการเรียนรู้เส้นทางธรรมชาติ สวนสมเด็จพระเจ้า

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ โปรดการปลูกต้นไม้ ทำสวน จึงโปรดให้จัดสวนส่วนพระองค์บริเวณพื้นที่ระหว่างพระตำหนักใหญ่และพระตำหนักดอนแค เป็นที่ประทับทรงพระสำราญส่วนพระองค์ โดยก่อกำแพงด้วยอิฐโอบรอบบริเวณ ภายในบริเวณสวนร่มรื่นและงดงามด้วยพันธุ์ไม้ที่ทรงโปรดปราน เช่น เงาะ ลั่นจี่ มังคุด มะปริง มะปราง เป็นต้น มีเล้าไก่สำหรับเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ มีกรงนกขนาดใหญ่ที่สร้างคลุมต้นไม้สำหรับเลี้ยงนกนานาชนิด ด้านหลังสวนส่วนพระองค์ โปรดให้สวนต้นไม้ใหญ่ไว้ให้มีสภาพเป็นป่าธรรมชาติ

ปัจจุบัน สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการ สร้างเส้นทางการเรียนรู้ สวนสมเด็จฯ เพื่อศึกษารูปแบบการทำสวน การทำเกษตรแบบพอเพียง ในยุคของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ซึ่งเส้นทางการเรียนรู้สวนสมเด็จฯ ผู้ที่เข้าไปศึกษาหรือเรียนรู้จะได้สัมผัสถึงสวนที่มีความร่มรื่น รูปแบบการจัดการสวนได้สัมผัสกับต้นไม้นานพันธุ์ที่ขึ้นชื่อของภาคตะวันออกได้ชิมผลไม้ จากต้นและได้รับความรู้จากผู้นำเยี่ยมชม รวมทั้งเป็นแหล่งบูรณาการเรียนการสอนในส่วนภาควิชาต่างๆที่สนใจจะดำเนินการพัฒนาพันธุ์ผลไม้และแปรรูปผลไม้จากแหล่งเรียนรู้นี้อีกด้วย

ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว “วังสวนบ้านแก้ว”

ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว “วังสวนบ้านแก้ว”

ศูนย์ประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยว ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าของพระตำหนักเทา อยู่ในความดูแลของสำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อ.เมือง จ.จันทบุรี

ศูนย์ประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยว จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูล หนังสือ วีดิทัศน์ของเขตพระราชฐานวังสวนบ้านแก้ว และพระราชประวัติพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ให้วังสวนบ้านแก้วเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของเยาวชน ประชาชนในจังหวัดจันทบุรีและใกล้เคียง สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชนจึงตระหนักในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีเป็นอย่างยิ่ง จึงมีการจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ขึ้นภายในเขตพระราชฐานวังสวนบ้านแก้ว และจัดตั้งศูนย์ประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยวเพื่อเป็นสถานที่ให้บริการแก่ นักท่องเที่ยว นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป ที่มีความสนใจในด้านข้อมูลเกี่ยวข้องกับวังสวนบ้านแก้ว พร้อมทั้งเป็นจุดติดต่อประสานงานวิทยากรบรรยายนำชมภายในวังสวนบ้านแก้วด้วย

ในอนาคตข้างหน้าจะมีการพัฒนาศูนย์ประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยวให้เป็นสถานบริการด้านข้อมูลของวังสวนบ้านแก้วที่ตอบสนองความต้องการของสังคมมากยิ่งขึ้น

ศูนย์ศิลปาชีพวังสวนบ้านแก้วและของที่ระลึก

ศูนย์ศิลปาชีพวังสวนบ้านแก้วและของที่ระลึก

ศูนย์ศิลปาชีพและของที่ระลึก จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมสินค้าของชุมชนในจังหวัดจันทบุรี ที่มีหลากหลายมาจัดแสดงและจำหน่าย เป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพของชุมชน เสริมสร้างรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน เนื่องจากวังสวนบ้านแก้วเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งครั้งหนึ่งสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ได้ทรงประทับอยู่ ณ วังสวนบ้านแก้ว พระองค์มีพระราชประสงค์ให้วังสวนบ้านแก้วเป็นแหล่งเรียนรู้ของราษฎรในท้องถิ่น ได้ทรงริเริ่มพัฒนาการทอเสื่อจันทบูร ซึ่งเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวจังหวัดจันทบุรีให้มีคุณภาพ สีสันทน และรูปแบบที่งดงามยิ่งขึ้น พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงงานทอเสื่อขึ้นในวังสวนบ้านแก้ว

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ยังทรงออกแบบกระเป่าเสื่อให้มีรูปทรงที่ทันสมัย ลวดลายสวยงามทั้งยังทรงส่งเสริมให้นำเสื่อกกมาผลิตเป็นของใช้ประเภทอื่นๆ เช่น กระเป๋าเอกสาร ถาด ที่รองแก้ว ที่รองจาน กล่องใส่กระดาษเช็ดมือ ฯลฯ

นอกจากนั้นยังเป็นการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้มีการปลูกจิตสำนึก และหวงแหนองค์ความรู้ที่ได้มีการพัฒนาต่อยอดมาจนถึงปัจจุบัน

ทางด้านการเรียนการสอนได้มีการนำผลงานของนักศึกษาที่มีความคิดสร้างสรรค์ทางด้านวาดภาพ และเย็บปักถักร้อย มาจัดแสดงและจัดจำหน่าย เป็นการส่งเสริมให้นักศึกษามีรายได้เพิ่มขึ้น เพื่อพัฒนาความสามารถเป็นการจัดการและพึ่งพาตนเองได้

ในอนาคตข้างหน้าจะมีการพัฒนาศูนย์ศิลปาชีพและของที่ระลึกให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านภูมิปัญญาของชาวบ้าน เพื่อเป็นสถานที่ชาวบ้านมาสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับบุคคลที่สนใจ

สถานที่ตั้งของศูนย์ศิลปาชีพและของที่ระลึก ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าลานจอดรถของสำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่าย ได้แก่ เสื่อกก และผลิตภัณฑ์ทำจากเสื่อกก อาทิ เช่น กระเป๋าเสื่อสตรี แฟ้มเสื่อกก รองเท้าเสื่อกก และแก้วน้ำลายวังสวนบ้านแก้ว และสินค้า OPOT อื่นๆของจังหวัดจันทบุรี

ร้านกาแฟ วังสวนบ้านแก้ว

ร้านกาแฟ วังสวนบ้านแก้ว

ร้านเรือนส้ม-สีฟ้า กาแฟสด ตั้งอยู่ข้างศูนย์ศิลปาชีพอวังสวนบ้านแก้วและของที่ระลึกในบริเวณ “วังสวนบ้านแก้ว” ซึ่งอยู่ในความดูแลของสำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ร้านเรือนส้ม-สีฟ้า กาแฟสด เป็นร้านให้บริการลูกค้านักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมวังสวนบ้านแก้ว ภายในร้านจำหน่ายเครื่องดื่มรวมทั้งเมนูอีกมากมายที่ให้เลือกลิ้มลอง อาทิเช่นเมนู ระเบิดภูเขาไฟ ชาเขียวมะนาว โยเกิร์ต ปีโป้ เป็นต้น ภายในและภายนอกร้านเรือนส้ม-สีฟ้ากาแฟสดตกแต่งด้วยบรรยากาศที่ร่มรื่นและพรรณไม้นานาชนิดพร้อมกับการสัมผัสกลิ่นไอความเป็นธรรมชาติรวมทั้งสถานที่นั่งพักผ่อนที่สามารถชมวิวทิวทัศน์วังสวนบ้านแก้วได้โดยรอบ

รวมภาพกิจกรรมผู้เข้าเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้วังสวนบ้านแก้ว

อุทยานการเรียนรู้ วังสวนบ้านแก้ว

คณะผู้จัดทำ
ที่ปรึกษา

ประธานคณะกรรมการ
คณะกรรมการ

ภาพปก
ภาพประกอบ
จำนวนพิมพ์
ปีที่พิมพ์

อธิการบดี

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา

ผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน

ผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน

รองผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน

นายสมศักดิ์ นิโรจน์ หัวหน้าสำนักศิลปวัฒนธรรมและ
พัฒนาชุมชน

นางสาวกัญญา ธีระพัชรรังษี

นางสาวรัชณี แก้วขาว

นายสุธี ภูประเสริฐ

นางสาวสุนิสา ตั้งตระกูล

นางสาวเพชร เกตุเล็ก

นายอรุณ แพทย์โฮส

นายปิยะวัฒน์ เวชการี

นางสาวเกษริน สุจินต์

นายภาณุภัทร เรืองภักดิ์

นายปิยะวัฒน์ เวชการี

นายปิยะวัฒน์ เวชการี

134 เล่ม

๒๕๕๘ (ครั้งที่ ๑)

สำนักศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาชุมชน
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

อังกฤษกับคนไทย

สำนักศิลปวัฒนธรรมและศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
๔๑ ม.๕ ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๒๒๐๐๐